

ตำแหน่งทางวิชาการ: คุณค่าของการทำหน้าที่อาจารย์ในมหาวิทยาลัย

สำราญ ผลดี

สำนักวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยธนบุรี

ทำไมต้องทำตำแหน่งทางวิชาการ

หลายคนมองภาพของการทำผลงานเพื่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการแตกต่างกัน บางคนอาจมองว่าเป็นภาระงานที่เพิ่มเติมเข้ามาจากงานประจำ บางคนมองว่าไม่ใช่หน้าที่ หรือแม้แต่บางคนอาจมองว่าไม่รู้จะไปเพื่ออะไร

ความจริงแล้วตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์มหาวิทยาลัย ไม่ใช่เรื่องของความอยากหรือความสนใจของแต่ละบุคคล หากแต่มันเป็น “หน้าที่” และเป็นสิ่งที่สะท้อนจิตวิญญาณของการเป็นครูที่มีอยู่ในตัวตน จิตวิญญาณของความพยายามในการพัฒนาตนเองเพื่อพัฒนางานและที่สำคัญคือการพัฒนาตามหน้าที่ของการเป็น “ครู” เพราะคำว่า “ครู” ก็ดูจะมีคุณค่ามากกว่าคนที่รับจ้างสอน

แม้ว่าการทำผลงานทางวิชาการของอาจารย์จะเป็นเรื่องของตัวบุคคล หากแต่พิจารณาให้ละเอียดแล้วจะพบว่ามันคือ “หน้าที่” ด้วยเหตุผลสำคัญดังต่อไปนี้

1. อาจารย์จำเป็นจะต้องพัฒนาวิทยฐานะทางวิชาการตามเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งปัจจุบันสถาบันการศึกษาหลายแห่งได้สร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อเป็นกรอบ “บังคับ” ให้อาจารย์พัฒนาตนเอง ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งกับตนเองและสังคม

2. เพื่อการเป็นแบบอย่างของผู้มีความรับผิดชอบในการทำ ความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการให้แก่ตนเองและสถาบัน การทำหน้าที่ “ครู” เครื่องมือสำคัญคือความรู้ความสามารถที่มีอยู่ในตัวตน ด้วยความที่สังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว องค์กรความรู้ที่ไม่ได้รับการขัดเกลาและพัฒนาจะกลายเป็นความรู้ที่ล้าหลังและไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์อันใดได้ และการทำหน้าที่ของการเป็นครูก็ดูจะไร้ความหมาย เพราะไม่ได้ทำให้คนและสังคมนี้เจริญก้าวหน้าขึ้นแต่อย่างใด ในขณะที่เดียวกันสถาบันการศึกษาที่มีบุคลากรไม่มีการพัฒนาตนเองก็จะกลายเป็นสถาบันที่ล้าหลังก้าวไม่ทันกับโลกเช่นกัน

3. เพื่อให้มหาวิทยาลัยได้รับการยอมรับว่ามีฐานะทางวิชาการเป็นเลิศ กระบวนการทางการศึกษามีความแตกต่างกับกระบวนการทางธุรกิจทั่วไปที่เป้าหมายสำคัญไม่ได้อยู่ที่ผลกำไร หากแต่อยู่ที่ผลผลิตหรือบัณฑิตที่จบไปจากสถาบันการศึกษานั้นๆ สถาบันการศึกษาใดที่มีบุคลากรพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ย่อมเป็นสถาบันที่มีความเข้มแข็ง น่าเชื่อถือ ในขณะที่เดียวกันสถาบันใดที่มีบุคลากรที่ไม่คิดที่จะพัฒนาตนเอง สถาบันนั้นก็รอวันดับสูญ

4. เพื่อความอยู่รอดของหน้าที่การงานของเราเอง การเป็นอาจารย์ในระดับอุดมศึกษาปัจจุบันจำเป็นอย่างมากที่จะต้องใช้ศักยภาพในระดับสูงและรอบด้าน เพื่อการคงสถานภาพในอาชีพของตนเอง อาจารย์ที่ไม่มีการพัฒนาตนเองเลยย่อมก้าวไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ในโลกของการแข่งขันผู้ที่พร้อมที่สุดจึงจะสามารถ

ดำรงตน ดำรงสถานภาพแห่งตนอยู่ได้ เช่นเดียวกันหากอาจารย์ไม่พัฒนาตนเองก็มีผู้ที่พร้อมกว่าก็จะมารับหน้าที่นี้แทน

จะเห็นได้ว่า การทำตำแหน่งทางวิชาการไม่ได้เป็นสิ่งที่เกิดจากความสนใจ หากแต่มันเป็น “หน้าที่” ของอาจารย์ในระดับอุดมศึกษาทุกคนต้องทำเพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้งต่อตนเอง สังคมส่วนรวม ประเทศชาติ รวมถึงมนุษยชาติ การทำหน้าที่ครู ไม่ได้อยู่ที่การเป็นผู้ยืนอยู่หน้าชั้นเรียน หากแต่คือผู้ที่มีความเพียรไม่ทอดทิ้งในการพัฒนาลูกศิษย์ให้เป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์พร้อมที่จะออกไปสร้างสรรค์สังคมที่ดีงามต่อไป

ทำอย่างไรจึงจะได้ตำแหน่งทางวิชาการ

คำตอบของคำถามที่ว่า “ทำไมถึงยังไม่ได้ตำแหน่งทางวิชาการ” มีอยู่ 2 ประการเท่านั้น คือ “ทำไม่ได้” กับ “ไม่ได้ทำ”

ผู้ที่อยู่ในสถานะนี้เท่านั้นที่จะตอบได้ว่าเป็นเพราะอะไร ข้อสังเกตก็คือ เหตุผลทั้ง 2 ประการข้างต้นนั้นมีความหมายต่างกันโดยสิ้นเชิง กล่าวคือคำว่า “ทำไม่ได้” ไม่ใช่ปัญหาสำคัญของการทำตำแหน่งทางวิชาการ เพราะเรื่องของความสามารถนั้นพัฒนาได้ ในขณะที่ “ไม่ได้ทำ” ต่างหากที่ไม่ว่าจะมาจากสาเหตุใดก็ตามย่อมไม่สามารถทำให้เขาเหล่านั้นก้าวไปสู่ความสำเร็จหรือเป้าหมายของชีวิตได้ ดังนั้นสิ่งแรกที่ควรกระทำคือการถามตนเองว่าที่ยังไม่ได้รับตำแหน่งทางวิชาการนั้นเพราะอะไร หรืออย่างน้อยก็ต้องตอบตนเองให้ได้ว่าลึกแล้วในใจเรามีความปรารถนาในเรื่องนี้อยู่บ้างหรือไม่

หากมั่นใจว่าตนเองต้องการที่จะเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ ก็ต้องบอกกับตัวเองว่าเราจะต้อง “ทำได้” หากว่าใจพร้อมก็ก้าวเข้าสู่การ “ทำ” เพียง 2 อย่างเท่านั้น คือ “ทำใจ” กับ “ทำงาน”

1. ทำใจ หมายถึง การทำจิตใจของเราให้มั่นคง มีความมุ่งมั่น ขยันอดทน พยายามบอกกับตนเองเอาไว้เสมอว่า “ไม่มีอะไรในโลกนี้จะหนีพ้นซึ่งความพยายาม” หมั่นทำใจ ให้กำลังใจตัวเองอยู่เสมอ มองภาพความสำเร็จที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต พยายามฝึกความคิดสร้างภาพความสำเร็จและฝึกภาพนั้นไว้ในจิตวิญญาณของตน การทำใจลักษณะนี้เป็นเสมือนการปักเป้าหมายของชีวิตเอาไว้ในความคิด ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะนำพาเราไปสู่ความสำเร็จได้

2. ทำงาน หมายถึง การทำผลงานทางวิชาการให้สมบูรณ์พร้อม การทำหน้าที่ของการเป็นครูให้ดี พยายามเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ในทางวิชาการตลอดเวลา และที่สำคัญจะต้องเป็นผู้ที่ผลิตผลงานทางวิชาการออกมาอย่างต่อเนื่อง ความสำเร็จที่อยู่ในจินตนาการและไม่ได้ผ่านกระบวนการผลิตนั้น มันคือความฝันที่ไร้จุดหมาย หากแต่ความฝันที่ไร้จุดหมายนั้นมันได้ผ่านกระบวนการแปรผันเป็นผลงานที่จับต้องได้มันก็จะกลายเป็นความหวัง และปลายทางก็คือความสำเร็จ

ทำอย่างไรจึงจะได้ตำแหน่งทางวิชาการ อาจเป็นคำถามที่ยุ่งยากสำหรับคนที่ “ไม่ได้ทำ” แต่คำถามนี้ จะไม่มีปัญหาเลยกับคนที่เข้าใจว่าตนเอง “ทำไม่ได้” หากว่าคนนั้นมีความมุ่งมั่นและตั้งใจจริง เพราะสิ่งที่มีอานุภาพมากที่สุดในชีวิตของคนไม่ใช่อะไรหากแต่มันคือใจของเราเอง รวมถึงการมองโลกในแง่บวกก็มีความสำคัญเช่นกัน คนที่มองโลกดีย่อมนำพาชีวิตไปสู่สิ่งที่ดี ในขณะที่คนมองโลกในแง่ร้ายจะไม่มีเรื่องง่าย

เกิดขึ้นได้ในชีวิต สำคัญกว่านั้นจงมองโลกในแง่บวกตามความเป็นจริง อย่าเป็นคนที่มีจินตนาการสวยงามแต่ไม่ได้ผ่านการลงมือทำ เพราะนั่นมันจะไม่มีคำว่าสำเร็จเกิดขึ้น

แล้วเราจะเริ่มต้นทำผลงานทางวิชาการอย่างไร

เริ่มที่ “ใจ” และตามด้วย “กาย” มอบไว้ให้กับการทำผลงานทางวิชาการ

มนุษย์เรามีปฏิกิริยาต่อเป้าหมายของชีวิตแตกต่างกัน บางคนบ่น ท้อ และรอให้เป้าหมายเข้ามาหา ในขณะที่ใครอีกหลายคนไม่สนใจสิ่งสบข้าง หากแต่มุ่งมั่นวิ่งฟันฝ่าซึ่งอุปสรรคทั้งหลายไปหาซึ่งเป้าหมายนั้น การทำผลงานทางวิชาการก็เช่นกัน

การทำผลงานทางวิชาการในความคิดของใครหลายคนอาจดูเป็นความยุ่งยาก วุ่นวาย แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเราจะไม่สามารถบริหารจัดการมันได้ การจัดระเบียบ สร้างระบบของการทำงานให้ชัดเจน เป็นขั้นตอน สร้างเส้นทางไปสู่เป้าหมายในรูปของบันไดที่เราสามารถก้าวขึ้นไปหาชัยชนะนั้นได้ เป้าหมายก็ไม่ใช่ปัญหา

อย่างไรก็ตามแนวทางในการเริ่มต้นทำผลงานเพื่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ อาจพิจารณาในลักษณะกว้างๆ ได้ดังนี้

1. สอนอะไร หรือเชี่ยวชาญด้านไหนก็ทำผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น การมีองค์ความรู้ ความเชี่ยวชาญเป็นพื้นฐานอยู่ในตัวตน จะช่วยให้ผลงานทางวิชาการของเรานั้นมีความโดดเด่นในหลายประการ เช่น ความลุ่มลึกในผลงาน ความก้าวหน้า และปริมาณในการสร้างสรรค์ผลงาน เป็นต้น ตรงกันข้ามหากเราเลือกที่จะสร้างผลงานทางวิชาการที่ไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานความรู้ความเชี่ยวชาญของตนเองจะนำมาซึ่งความยุ่งยากมากมาย และหาเป้าหมายของความสำเร็จได้ยาก

2. สร้างจิตวิญญาณความเป็นนักวิชาการให้เกิดขึ้นกับตนเอง หรืออาจเรียกว่าต้องสร้างความเป็นนักวิชาการให้เกิดขึ้นในสายเลือดให้ได้ ซึ่งความเป็นนักวิชาการของบุคคลมักสะท้อนผ่านความคิด ความเชื่อทัศนคติและการแสดงออกของบุคคลนั้นๆ เช่น การพูด การควบคุมอารมณ์ การแสดงความคิดเห็น บุคลิกภาพ เป็นต้น

3. ฝึนความรู้สึกในทางตำที่อยู่ในตัวตน ธรรมชาติของมนุษย์มักจะหลีกเลี่ยงสภาพแวดล้อมที่ไม่ทำให้ตนเองเป็นสุข ซึ่งความสุขแบบหยาบๆ ของมนุษย์ล้วนมาจากกิเลส ตัณหา เช่น ความขี้เกียจ ความเบื่อหน่าย เป็นต้น ความรู้สึกเหล่านี้ไม่นำมาซึ่งความสำเร็จ ตรงกันข้ามกลับเป็นหนทางที่นำมาซึ่งความล้มสลายในตัวบุคคล การทำผลงานทางวิชาการ แม้ว่าจะไม่ใช่เรื่องง่ายแต่ก็ไม่ใช่ว่าเรื่องยากหากว่าเราเอาชนะมันด้วยความอดทน การฝึนตนเองให้เป็นผู้ที่ขยัน มีวินัย อดทนในการอ่านหนังสือ ตำรา วารสารที่เกี่ยวข้องกับวิชาการที่เราสนใจอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้เราก้าวไปสู่เป้าหมายได้เร็วขึ้น

4. มีการนำเสนอผลงานทางวิชาการของตนเองอย่างสม่ำเสมอ โดยมีทัศนคติว่าการสร้างผลงานทางวิชาการคือส่วนหนึ่งของงาน ไม่ใช่ส่วนของความอยากหรือไม่อยาก ผลงานทางวิชาการมีหลายประเภท

รูปแบบของการนำเสนอผลงานทางวิชาการที่เราสร้างสรรค์ขึ้นก็มีหลายประเภทเช่นกัน จงเลือกรูปแบบที่เหมาะสมและดีที่สุดสำหรับตนเอง

5. พยายามเชื่อมโยงผลงานทางวิชาการกับหน้าที่การงานให้เป็นหนึ่งเดียวกัน เช่น นำมาใช้พัฒนาการเรียนการสอน การบริหารจัดการ รูปแบบดังกล่าวจะช่วยให้เราเป็นนักวิชาการที่มีความมุ่งมั่นในเรื่องนั้นๆ ซึ่งลักษณะดังกล่าวคือคุณสมบัติของการเป็นนักวิชาการที่แท้จริง

6. เตรียมตัวให้พร้อมก่อนเข้าสู่กระบวนการขอตำแหน่งทางวิชาการ ข้ออ้างของใครหลายคนมักมองว่ายังไม่ถึงเวลา ยังมีเวลา ซึ่งคนเหล่านี้มักล้มเหลวเสมอในเรื่องการขอตำแหน่งทางวิชาการ คุณสมบัติของผู้ที่จะเข้ารับตำแหน่งทางวิชาการจะต้องเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญและมุ่งมั่นในศาสตร์สาขานั้นๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่อาจเกิดขึ้นได้ในชั่วระยะเวลาอันสั้น หากแต่จำเป็นต้องได้รับการสั่งสมอย่างต่อเนื่อง เช่น การขอตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ก็ควรเตรียมตัวให้พร้อมตั้งแต่เริ่มต้นเมื่อครบกำหนดก็สามารถยื่นขอได้ทันที เป็นต้น

แนวทางเหล่านี้เป็นเพียงหลักการกว้างๆ ที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการเตรียมตัวเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ในสถาบันการศึกษา ซึ่งแนวทางเหล่านี้จะไม่เป็นผลเลยหากว่าไม่ได้เป็นไปด้วยความอดทน จงพิจารณาหาแง่มุมของการทำงานวิชาการให้เจอ แล้วงานนั้นมันจะนำมาซึ่งความสุขที่แท้จริง เตรียมตัวตนให้พร้อมอยู่ตลอดเวลา การขอตำแหน่งทางวิชาการไม่ได้เกิดขึ้นได้กับทุกคน อาจารย์ในสถาบันการศึกษาคือผู้ที่ “โอกาส” นั้นเดินทางเข้ามาหาแล้ว จงอย่าปล่อยให้โอกาสที่ลอยเข้ามาในชีวิตหลุดลอยไป เพราะเราไม่อาจรู้ได้เลยว่าโอกาสนั้นมันจะมาอีกหรือไม่ จงทำในสิ่งที่โอกาสนั้นหยิบยื่นให้เสมือนว่าเป็นโอกาสสุดท้ายในชีวิต แล้วเราจะไม่มีวันเสียใจหากว่าผลที่ได้มันไม่เป็นดังที่คิดเพราะเราได้ทำมันอย่างดีที่สุดแล้ว

เริ่มต้นที่เอกสารประกอบการสอน

ทำไมต้องเป็นเอกสารประกอบการสอน?

เพราะหน้าที่หลักของอาจารย์ก็คือ “การสอน”...

การทำหน้าที่สอนโดยใช้เอกสารการสอนหรือตำราของผู้อื่น มีประโยชน์ที่ความสะดวกสบาย แต่ข้อเสียคือการสอนนั้นจะเป็นเพียงความรู้ที่ผ่านการทำความเข้าใจจากตัวของผู้สอนที่รับมาจากเอกสารหรือตำรานั้นอีกทอดหนึ่ง รวมถึงบางครั้งเนื้อหาที่ได้จากตำรานั้นก็ไม่สอดคล้องกับบริบทของนักศึกษาที่มีความแตกต่างกัน แม้ว่าเนื้อหาจะเป็นรายวิชาในชื่อเดียวกันก็ย่อมเป็นการสอนที่ไม่มีประสิทธิภาพ เช่น การสอนเรื่องทักษะการพูดเพื่อการสื่อสารกับนักศึกษาสาขาวิชาการตลาดกับวิศวกรรม แม้ว่าจะต้องสอนในเนื้อหาเดียวกันแต่กระบวนการอาจต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน

ดังนั้นเพื่อให้การเรียนการสอนหรือการทำหน้าที่ของการเป็นอาจารย์นั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อผู้เรียน อาจารย์ผู้สอนควรเขียนเอกสารประกอบการสอนในรายวิชานั้นขึ้นมาเอง ซึ่งจะช่วยทำให้การทำหน้าที่สอนนั้นง่ายมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์

เอกสารประกอบการสอนคืออะไร?

ข้ออธิบายที่ง่ายและสั้นที่สุด คือ เอกสารหรือสื่ออื่นๆ ที่ใช้ในการประกอบการสอนวิชาใดวิชาหนึ่งตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัยที่สะท้อนให้เห็นเนื้อหาวิชาและวิธีการสอนอย่างเป็นระบบ

เอกสารประกอบการสอนจะแตกต่างจากหนังสือหรือตำราตรงที่ขอบเขตของเนื้อหา การเรียบเรียง การแบ่งเนื้อหาถูกกำหนดระยะเวลาของการเรียนการสอน เช่น 15 สัปดาห์ ๆ ละ 3 ชั่วโมง ดังนั้นเนื้อหาที่จะต้องแบ่งออกเป็น 15 ส่วน พร้อมกระบวนการหรือวิธีการเรียนการสอนที่ถูกละไว้อย่างเป็นระบบ

เอกสารประกอบการสอนจะแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วนสำคัญคือ เนื้อหาและกระบวนการ

ส่วนของเนื้อหา จะต้องมาจากคำอธิบายรายวิชาตามหลักสูตรที่เปิดทำการเรียนการสอน ครอบคลุมเนื้อหาหรือวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ส่วนของกระบวนการ คือ รูปแบบหรือวิธีการที่ใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชานั้นๆ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตามสาระวิชาหรือตามเนื้อหาในแต่ละเนื้อหาและต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

การเขียนเอกสารประกอบการสอน จะไม่เป็นเรื่องยากหากอาจารย์รู้จักเรียนรู้เทคนิคและวิธีการซึ่งมีอยู่มากมาย เช่น เทคนิคการเขียนแบบสร้างและกรอกแบบฟอร์ม เทคนิคการแปลงคำบรรยายสู่เอกสารประกอบการสอน เทคนิคการใช้ตัวอย่าง กรณีศึกษา หรือแบบฝึกปฏิบัติ เป็นต้น ซึ่งความเหมาะสมของเทคนิคเหล่านี้ขึ้นอยู่กับธรรมชาติของเนื้อหาวิชา ผู้สอน รวมถึงผู้เรียนด้วย

เอกสารประกอบการสอนถือเป็นเอกสาร “บังคับ” อันดับแรกในขอตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดังนั้นจึงเป็นเอกสารที่บังคับให้อาจารย์ทุกคน “ต้องทำ” ตามหน้าที่ ซึ่งเชื่อว่าเป็นสิ่งที่อาจารย์ทุกคนนั้นสามารถทำได้ แต่หลายคนยังไม่ประสบความสำเร็จนั้นส่วนใหญ่มาจากการ “ไม่ได้ทำ” ต่างหาก

ข้อเสนอแนะสำหรับอาจารย์ที่เริ่มทำเอกสารประกอบการสอน

1. ทำร่วมกับอาจารย์ที่รับผิดชอบในการสอนร่วมกัน อาจเป็นการแบ่งเนื้อหาที่ถูกระบายมาจากคำอธิบายรายวิชา จากนั้นเป็นแบ่งสัดส่วนความรับผิดชอบในการเขียนความสนใจ ความสามารถ ความถนัดของแต่ละคน เมื่อเสร็จแล้วจึงนำเนื้อหาเหล่านั้นมารวมกันพิจารณาความถูกต้องทั้งเนื้อหาและกระบวนการ ซึ่งวิธีการนี้จะช่วยให้เราสามารถผลิตผลงานออกมาได้อย่างรวดเร็ว

2. เริ่มต้นจากการทำเนื้อหาในแต่ละสัปดาห์ ซึ่งอาจเป็นเพียงประเด็นหลัก ที่มีเนื้อหาไม่มากนัก แต่ต้องมีเนื้อหาครอบคลุมตามคำอธิบายรายวิชา อาจมากหรือน้อยก็ได้จากนั้นก็พัฒนาให้ทั้งเนื้อหาและกระบวนการมีความสมบูรณ์ โดยใช้สภาพการณ์จากการเรียนการสอนจริงเป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไข

3. สร้างเทคนิคการสอนเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และเข้าใจเนื้อหาในรายวิชา เช่น กิจกรรม กรณีศึกษา แบบฝึกปฏิบัติ เกมส์ ฯลฯ จากนั้นก็นำไปใช้ในการเรียนการสอน วัดและประเมินผลความสำเร็จของเครื่องมือเหล่านั้น หากว่าได้ผลดีก็สามารถนำมาเป็นส่วนใหญ่ประกอบของเนื้อหา

4. เขียนเอกสารประกอบการสอนเท่าที่เราจะสามารถเขียนได้ แม้อาจไม่ครอบคลุมรายละเอียดเชิงลึก แต่ต้องครอบคลุมประเด็นหลัก แล้วนำไปใช้ในการสอน จากนั้นก็พัฒนา เพิ่มเติมเนื้อหา พัฒนาการเรียนการสอนหรือวิธีการเรียนการสอนที่ดีที่สุด จากนั้นจึงรวบรวมเป็นเล่มตามรูปแบบที่สถาบันนั้นกำหนด

สิ่งที่ต้องคำนึงถึงอย่างมากในการเขียนเอกสารประกอบการสอนคือความเหมาะสมสอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียน และคำนึงถึงประสิทธิภาพผลที่ผู้เรียนจะได้รับเป็นสำคัญ เอกสารประกอบการสอนที่ดีไม่ได้อยู่ที่ปริมาณหรือความลึกซึ้งจากภาษาทางวิชาการ หากแต่อยู่ที่การทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการเรียนการสอนทั้งของผู้สอนและผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

แล้วทำไมถึงยังไม่ได้เขียนสักที...

เหตุผลของอาจารย์ที่ยังไม่มีเอกสารประกอบการสอนเป็นของตนเองนั้นมีอยู่หลายประการ ดังนี้

1. ไม่เห็นความสำคัญของการมีเอกสารประกอบการสอนเป็นของตนเอง ทั้งที่ความเป็นจริงแล้วเอกสารประกอบการสอนคือสิ่งที่สะท้อนศักยภาพความเป็นครูของคนที่ทำหน้าที่สอน คือเครื่องมือที่ช่วยให้การเรียนการสอนของอาจารย์นั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ หากว่าสิ่งที่สอนนั้นไม่ได้ถูกกลั่นออกมาจากสมองของผู้สอน แต่เป็นเพียงการไปเรียนรู้มาจากผู้อื่น สิ่งนำมาสอนนั้นมันก็ด้อยค่า เพราะว่าปัจจุบันโลกมันได้เปลี่ยนไปอย่างไรซึ่งผู้คนคว้นตามทัน เทคโนโลยีสามารถช่วยให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าได้จากที่ใดก็ได้ในโลกนี้ ไม่จำเป็นอีกต่อไปที่ผู้เรียนจะมานั่งศึกษาอ่านตัวบุคคลที่ไม่ได้ลุ่มลึกในสิ่งที่สอน

2. ไม่มีเวลาที่จะเกิดจากการะงานมากเกินไป แต่ในความเป็นจริงแล้วผู้เขียนเชื่อว่าเหตุผลสำคัญของการไม่ได้ทำเอกสารประกอบการสอนไม่ได้อยู่ที่เวลา หากแต่อยู่ที่ตัวบุคคลมากกว่าเมื่อเรามองว่าการเขียนเอกสารประกอบการสอน คือหน้าที่ เราจะมีเวลาเหลือเพื่อสิ่งนี้เอง ตรงกันข้ามหากเรามองว่าไม่ใช่หน้าที่อยู่ที่ความสนใจ ต่อให้มีเวลามากเพียงใดก็ตามเราก็จะพยายามหากิจกรรมอื่นขึ้นมาทำแทนการเขียนเอกสารประกอบการสอนอยู่ดี

3. มองไม่เห็นประโยชน์ที่จะได้รับ หรือได้รับก็น้อยเกินไปเมื่อเทียบกับการไปทุ่มเทเวลาให้กับการทำผลงานวิชาการด้านอื่น ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว เอกสารประกอบการสอนที่มีคุณภาพจะช่วยให้อาจารย์สามารถทำหน้าที่สอนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาสู่ผลงานวิชาการที่สูงขึ้นทั้ง เอกสารคำสอน ตำรา รวมถึงหนังสือทางวิชาการได้

4. ไม่อยากทำ รักสบาย อยากอยู่ไปวันๆ อาจารย์กลุ่มนี้ไม่สนใจสิ่งแวดล้อมรอบข้างว่าโลกเขาเปลี่ยนแปลงไปมากแล้วเพียงใด ประเด็นนี้สำคัญที่สุด เมื่อเอกสารประกอบการสอนคือเอกสารทางวิชาการประจำกายของอาจารย์ คือหลักประกันในศักยภาพของการทำหน้าที่ครู การไม่สนใจที่จะทำย่อมนำมาซึ่งความล้มเหลวของตน อนาคตที่มีดีมีมนและอยู่ยากในยุคที่ทุกคนต้องพัฒนาตนเองในสายวิชาชีพเพื่อการแข่งขัน จึงจำไว้เสมอว่า ความสบาย...ไม่เคยพาใครไปสู่ความสำเร็จเลยสักคนเดียว

นอกจากนี้ การยังไม่มีเอกสารประกอบการสอนของอาจารย์แต่ละท่านยังมีเหตุผลปลีกย่อยที่แตกต่างกันอีกมากมาย อย่างไรก็ตามหากเราตั้งต้นที่การให้ความสำคัญ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ จะถูกทำลายไปเอง สุดท้ายความสำเร็จก็จะตามมา

ปิดท้ายด้วยเอกสารทางวิชาการ

เอกสารทางวิชาการมีหลายประเภทที่สามารถใช้ในการยื่นขอตำแหน่งทางวิชาการได้ เช่น บทความวิชาการ บทความวิจัย งานวิจัย หนังสือ เป็นต้น

บทความวิชาการ หมายถึง งานเขียนประเภทร้อยแก้ว ซึ่งผู้เขียนต้องการถ่ายทอดความคิด หรือ ข้อมูลข่าวสารไปยังผู้อ่านโดยใช้ตัวอักษรเป็นสื่อกลาง เป็นงานเขียนหรือความเรียงที่ผู้เขียนประสงค์จะสื่อองค์ความรู้ หรือข้อค้นพบใหม่ๆ ทางวิชาการในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นการเฉพาะ การใช้บทความทางวิชาการในการขอตำแหน่งทางวิชาการนั้นเป็นเรื่องยาก เนื่องจากบทความนั้นจะต้องมีความโดดเด่นหรือส่งผลอย่างใดอย่างหนึ่งต่อสังคม

บทความวิจัย โดยธรรมชาติจะมีความยาวจำกัด จัดทำขึ้นเพื่อนำเสนอต่อที่ประชุมวิชาการหรือลงพิมพ์ในวารสารวิชาการเป็นเอกสารที่มีความทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยสามารถเพิ่มเติมหรือตัดทอนบางส่วนของรายงานการวิจัยเพื่อการเผยแพร่ได้มีคุณภาพที่เป็นมาตรฐานมากกว่ารายงานการวิจัย เพราะต้องทำให้อยู่ใน format ที่เป็นที่ยอมรับตามหลักสากล การใช้บทความวิจัยในการขอตำแหน่งทางวิชาการเหมาะสมกับสายวิทยาศาสตร์มากกว่าสังคมศาสตร์

งานวิจัย คือ ผลงานทางวิชาการที่ถูกจัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบ ผ่านระเบียบวิธีที่ถูกต้องตามหลักวิชาการจนได้ผลงานที่สามารถอธิบายข้อสงสัย ให้ความรู้ รวมถึงแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ผลงานวิจัยที่จะเสนอขอตำแหน่งทางวิชาการควรมีกรอบของงานระดับหนึ่ง กล่าวคือ ควรเป็นงานวิจัยที่ส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมและเป็นประโยชน์มากพอ

หนังสือวิชาการ หมายถึง เอกสารที่ถูกเรียบเรียงขึ้นโดยมีรากฐานทางวิชาการที่มั่นคง จัดทำเป็นรูปเล่ม เรียบเรียงเนื้อหาและนำเสนออย่างเป็นระบบ มีการเผยแพร่ต่อสาธารณชนด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง หนังสือที่ดี จะต้องมามีเนื้อหาสารทางวิชาการที่ถูกต้อง สมบูรณ์ ทันสมัย มีแนวคิดและการนำเสนอที่ชัดเจน เป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการ อันเกิดจากการตกผลึกทางความคิดและถ่ายทอดออกมาด้วยภาษาและรูปแบบที่เชื่อถือได้

จะเห็นได้ว่า ผลงานทางวิชาการที่ใช้ในการยื่นขอตำแหน่งทางวิชาการนั้น มีอยู่ด้วยกันหลากหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับเราว่ามีความสนใจ ความสามารถ หรือถนัดที่จะสร้างสรรค์ผลงานแบบใดออกมา ดังนั้นเราจึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ตนเองว่าผลงานทางวิชาการรูปแบบใดที่เหมาะสมกับตนเอง จากนั้นก็มุ่งมั่นสร้างสรรค์สิ่งนั้นออกมาให้ดีที่สุด

บทสรุป

การเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ คือสิ่งที่สะท้อนคุณค่าที่มีอยู่ในตัวตนของคนที่ทำหน้าที่เป็น “ครู” ที่อยู่ในสถาบันอุดมศึกษา ทุกคนควรตระหนักว่าการพัฒนาตนเองในทางวิชาการคือ “หน้าที่” ไม่ใช่ความสนใจหรือไม่สนใจ และเราก็ควรบอกตนเองอยู่เสมอว่ามันเป็นเรื่องที่เรา “ทำมันได้” ไม่ใช่สิ่งที่เราจะบอกกับตนเองว่า “ไม่ทำก็ได้” หรือ “ไม่อยากทำ”

สภาพการณ์ในอนาคตของคนที่เป็นอาจารย์ จะไม่ใช่การทำหน้าที่พูดอยู่หน้าห้องพร้อมกับชอล์คในมือ และตัวหนังสือที่อยู่บนกระดานดำอีกต่อไป โลกก้าวไปไกลกว่าที่เราจะอยู่นิ่ง การศึกษาจะพัฒนาได้ก็ด้วยการเริ่มต้นมาจากการพัฒนาตนของคนที่เป็นครู การทำตำแหน่งทางวิชาการคือภาพสะท้อนที่เป็นรูปธรรมมากที่สุดถึงการพัฒนาตนเองที่เกิดขึ้น

สิ่งสำคัญคือ “ใจ” หากว่าใฝ่ถวิลหาแต่ความสำเร็จ เป้าหมายนั้นก็สำคัญว่าจะอยู่ใกล้หรือไกลแค่ไหน เพราะใจจะสร้างพลังให้กับสองเท้าได้ก้าวไปหามันอย่างองอาจ ดังนั้นความสำเร็จของการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ แม้ว่าผลการตัดสินนั้นจะขึ้นอยู่กับกระบวนการซึ่งอาจได้หรือไม่ได้ก็ตาม แต่ถ้าหากเราบอกว่าเราได้ทำมันอย่างเต็มที่และเต็มใจแล้ว ผลสำเร็จที่มีคุณค่ามากกว่านั้นก็คือการได้พัฒนาตนเองเพื่อการทำหน้าที่ของผู้ที่ได้ชื่อว่า “ครู” ให้สมบูรณ์พร้อมต่างหาก